

Bildspelsmanus – Litteraturpriset 2022 Annie Ernaux

Nobelpriset i litteratur

- Nobelpriset i litteratur är ett av de fem priser som instiftades av Alfred Nobel och delas ut den 10 december varje år.
- Innan Alfred Nobel dog den 10 december 1896, skrev han i sitt testamente att den största delen av hans förmögenhet skulle användas till ett pris till "dem, som hafva gjort menskligheten den största nytta".
- Ett av de fem priserna skulle gå till "den som inom litteraturen producerat det utmärktaste i idealisk riktning".
- Nobelpriset i litteratur har framför allt gått till författare av skönlitterära texter, som romaner, noveller, diktsamlingar och pjäser, men även andra genrer som historiska eller filosofiska texter har belönats.
- 2016 gick priset för första gången till en renodlad låtskrivare, då Bob Dylan fick Nobelpriset.

Litteraturpriset 2022

- Annie Ernaux föddes 1940 och växte upp i det lilla samhället Yvetot i Normandie, Frankrike.
- Ernauxs barndomshem kan beskrivas som fattigt men ambitiöst, där föräldrarna hade rest sig ur lägsta arbetarklass till en något bättre tillvaro. Men minnet av fattigdomen och de stampade jordgolven var aldrig långt borta.
- Det är hennes enkla uppväxt som ofta utgör bakgrunden till hennes verk, vilka därför brukar kategoriseras som självbiografiska.

Debuten och genombrottet

- Annie Ernaux debuterade 1974 med romanen *Les armoires vides* (eng: *Empty Cabinets*) som ännu ej översatts till svenska.
- 1983 släppte hon sin fjärde roman, *Min far*, som kom att bli hennes stora genombrott. Verket kan beskrivas som ett avklätt porträtt av hennes far och hela den miljö som format honom i grunden. Romanen översattes tidigt till flera språk och etablerade Annie Ernaux på den litterära världskartan.
- Därefter har Annie Ernaux fortsatt publicera romaner i stadig takt. Hon är väl läst och översatt, och totalt omfattar hennes bibliografi över 20 utgivna verk, varav de flesta är relativt korta.

Stilen och berättarperspektivet

- Citatet är hämtat ur en intervju med Ernaux i SVT:s litteraturprogram Babel.
- Annie Ernauxs stil beskrivs ofta som återhållsam och kliniskt berättande. Hon säger själv i samma intervju att ”känslor inte hör hemma i skrivandet, alltså inte beskrivningen av känslor”. Boken, menar Ernaux, bör istället framkalla en känsla hos läsaren.
- I flera av hennes verk nyttjar hon medvetet tredjepersons-perspektivet för att beskriva det som sker. Man kan säga att även om böckerna har mycket självbiografiskt innehåll så är det som att hon betraktar det som händer utifrån. Saker och ting skildras ur ett ”hon”-perspektiv – trots att det ofta är verkliga händelser hämtade ur hennes eget liv.

Utdrag ur *Omständigheter*

- ”Jag kunde bara intressera mig för fysiska aktiviteter, för jag hoppades att kraftig ansträngning, ett fall, skulle få ’det’ att släppa taget och göra mitt besök hos kvinnan i 17:e arrondissementet onödigt. När Annick lånade mig skidor och pjäxor, som jag inte hade råd att hyra, ramlade jag hejdlöst och trodde varje gång att jag tillfogade den stöt som skulle göra mig fri.”

Ur *Omständigheter* (2000),
Norstedts 2022, översättare Maria Björkman

- Utdraget är hämtat ur hennes roman *Omständigheter*, ett verk som Svenska Akademien beskriver som ”ett mästerstycke i hennes produktion”.
- Boken är berättad i jag-form – här använder alltså Ernaux för ovanlighetens skull inte tredjepersons-perspektivet – där den 23-åriga kvinnliga berättaren på ett skoningslöst ärligt sätt skildrar den oönskade graviditet och efterföljande illegala abort hon genomgår, och som nästan kostar henne livet.
- Det är intressant att koppla citatet till hennes beskrivning av hur känslor ska framkallas hos läsaren, inte beskrivas. Stilen är rak och hon låter läsaren själv förstå att berättarjaget är märkbart drabbad av den situation hon hamnat i.
- Bokens titel refererar till uttrycket ”hon har hamnat i omständigheter”. Ett förskönat sätt att beskriva tragedin det innebar att, särskilt i 1960-talets Frankrike, bli gravid som ogift, ung kvinna. Abort var dessutom olagligt och tabubelagt vid denna tid i Frankrike.

Återkommande teman genom författarskapet

- Ernaux återkommer så gott som alltid till sin egen barndom i sitt skrivande, och räds inte för att skildra de svårigheter hon upplevt. Ett exempel är den abort som Ernaux själv genomgick när hon var 23 år – en händelse som hon vidrört i flera av sina verk.

- Kvinnlig frigörelse, modersrollen och sociala ojämlikheter är andra återkommande teman i hennes verk.
- I Svenska Akademiens motivering till priset lyfter de även det mod som kännetecknar hennes skrivande. Nobelkommitténs ordförande, Anders Olsson, förklarar detta och hänvisar till att hon inte räds för att skildra de svåra ämnen som många andra författare inte gärna skriver om – på ett sätt som dessutom är rakt och på många sätt utlämnande.

Självbiografi eller fiktion?

- Som redan nämnts hämtar Annie Ernaux mycket från sitt eget liv och barndom i sitt skrivande, men hon vill ogärna beskriva det som rena självbiografier.
- Istället kallar hon detta självsociobiografi (autosociobiography). Man kan beskriva det som att hon letar efter den hon var som ung. Hennes personliga, fragmenterade minnen blandas med kollektiva minnen från den tid hon växte upp i – allt från krig, populärkulturella referenser från den perioden till lösa minnen av middagar med släkten. Detta sökande gör det svårt för henne att känna igen den person hon en gång var.
- Detta är kanske mest tydligt i hennes mest omfattande projekt, *Åren*, som har kallats just den första kollektiva självbiografien.
- En intressant iakttagelse är också att flera av hennes titlar, i samklang med hennes tematik, har bilder av henne själv som ung på omslaget.

Utdrag ur *Åren*

- ”Det enda som är säkert är hennes längtan att bli stor. Och avsaknaden av detta minne: minnet av första gången hon, inför fotot av ett spädbarn sittande på en kudde iklädd en skjorta, bland andra likadana, ovala och sepiafärgade fotografier, fick höra ’det är du’, och hon tvingades betrakta denna andra som sig själv, en annan med knubbig kropp som i en svunnen tid haft en outgrundlig tillvaro.”

Ur *Åren* (2008),
Norstedts 2020, översättare Maria Björkman

- Utdraget visar just på det letande efter sitt tidigare jag som Ernaux ägnar sig åt i flera av sina verk. Inledningsvis beskriver hon ett fotografi av sig själv som spädbarn, och sedan minns hon stunden när hon för första gången fick förklarar för sig att det var hon som satt där på bilden.
- I utdraget beskriver hon sig själv som en annan – det är som att hon försöker minnas den person hon en gång var. När hon inte lyckas med detta blir det som att hon hittar en annan människa istället.
- Här använder hon också sitt karakteristiska tredjepersons-perspektiv. Det är alltså sig själv hon skriver om, men användandet av ”hon” gör att det känns mer anonymt eller allmängiltigt. I förlängningen känner sig läsaren mindre distanserad till det som händer.

”Jag tror att det som verkligen är viktigt när vi skriver är att vi behöver läsa mycket.”

- Under en telefonintervju, i samband med tillkännagivandet av Annie Ernauxs Nobelpris i litteratur, ger Ernaux råd till unga människor och talar om vikten av ärlighet när man skriver.
- Ernaux berättar även hur hon fick reda på att hon belönats med Nobelpriset. Hon lyssnade på radio ensam i sitt kök, och förklarar att det kändes som ”att vara i öknen och så kommer det ett samtal från himlen”.

